

ЛННБ України ім. В. Стефаника

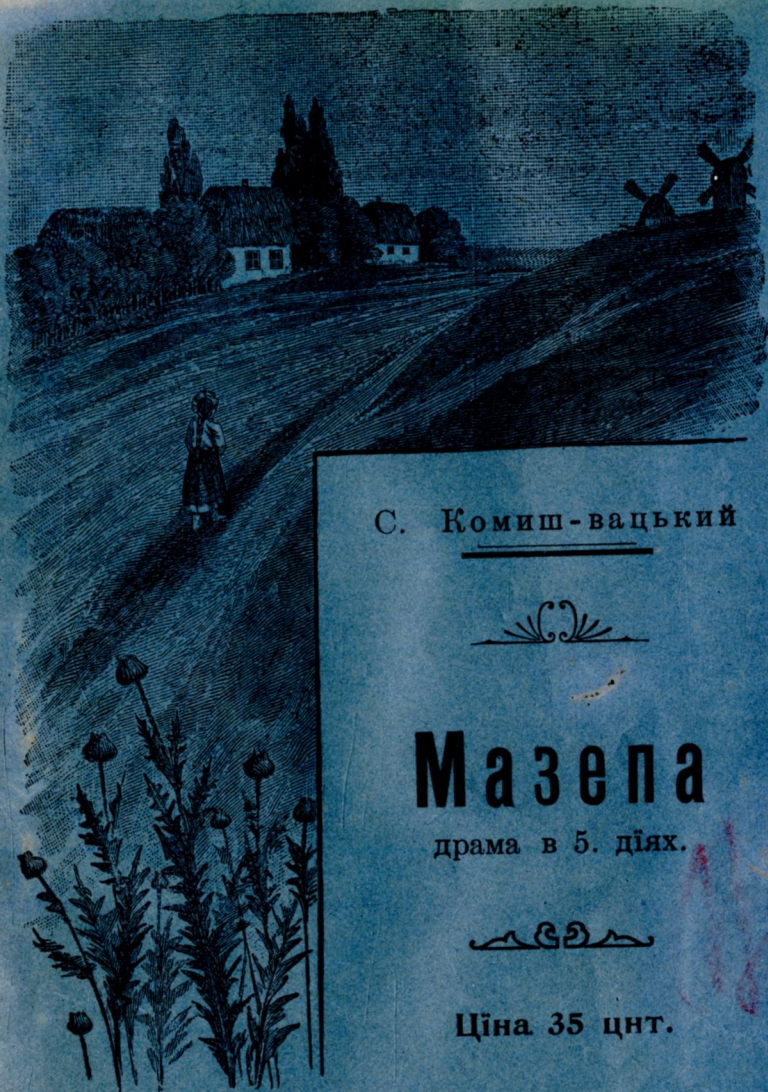

01271482P

2013
2006

6

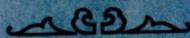

С. Комиш-вацький

Мазепа

драма в 5. діях.

Ціна 35 цнт.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ
ім. Тараса Шевченка.

168 East 4th Street,

New York, N. Y.

МАЗЕПА

— ІСТОРИЧНА ДРАМА —

В 5. ДІЯХ і 6. Картинах

зложена по поемі А. С. Пушкіна, „Полтава”.

С. Комиш-цький.

21-961.

КАРТИНИ :

- 1-ша: Лукавий Гетьман;
- 2-га: Донос царю Петрови;
- 3-та: Запорожець Палій;
- 4-та: Замисли Мазепи.
- 5-та: Казнь Кочубея;
- 6-та: Полтавський бой.

— 1919. —

Накладом Української Книгарні ім. Т. Шевченка
в Нью Йорку.

8(c)У.1939"-2

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И 58734

— Д І Є В І О С О Б И : —

Мазепа Іван Степанович, Гетьман України.

Кочубей Василь Леонтевич, генеральний судія.

Любов, його жінка

Марія, їх дочка.

Іскра, шурин Кочубея.

Палій, полковник.

Василь Незбієнко, молодий козак

Орлик, військовий писар.

Чечель,

Войнаровський,

} полковники.

Оксана,

Малашка,

} дівчата.

Сторож при вязниці.

Перший,

Другий,

} чоловік.

Жінка.

Перший

Другий,

} сердюки.

Кат.

Дівчата, парубки, козаки і нарід.

Д І Я І.

Будинок Кочубея, на ганку стіл, круг стола дзиглики, з другого боку тополя біля неї лавка, килимом покрита. Малашка і Оксана ставлять питво на стіл, ростеляють килими.

Я В А І.

Малашка. А ти і не знаєш чого се ми так працюємо сьогодні.

Оксана. От таке не знати.

Малашка. Сам гетьман гсотювати буде у нас, як весело буде, зберуться козаки, дівчата, почнуться співи, танці; я се запевне знаю, бо гетьман наш ясновельможний дуже любить наші українські сьпіви і танці. Старий вже, а як почує пісню, або побачить дівчину з козаком танцюючу, то він неначе молодіє.

Оксана. Старий, старий... а закохався в нашу панночку Марусю. Чи знаєш ти, я бачила не раз, як він переодягшись простим козаком, неначе молоденький, воркує з нею у сьому садочку.

Малашка. А вона либонь забула Василя, вогнем пала до гетьмана старого.

Оксана. Грішне діло! Адже гетьман хрещений батько нашої панночки, їм же побратись не можна.

Малашка. Гетьманови можна. А от з Василем що станеться коли дізнається про зраду; він на сім тижневі з Січі повернув ся і певно буде тут сьогодні.

Я В А II.

Виходить Любов, (несе на таці золоту велику чарку.)

Любов. Гаразд, так... Ну, а тепер дівчата візьміть килима і простеліть от тут, (де сидітиме Мазепа), тоді все буде як слід для прийому дорогого гостя. (Дівчата пославши килим, пішли). Сьогодні справжний празник у нас...

Я В А III.

Виходить Марія.

Любов. От за се люблю, що так хороше прибралась, моя дитина. Василь твій молодий і батько твій хрещений — гетьман наш ясно-вельможний, не налюбуює ся тобою. Голубка наша єдина!... (Цілує її). Піду я де що при-

готую, а надто варену треба смашно заправити, бо гетьман наш любить веренуху більше ніж меди і вина. (Пішла).

Марія. (Пройшлась по садочку зірвала рожу, замислившись, підходить до дерева). Василь... і гетьман!... Як серце бє тривогу... Молодий, хороший як сьвіт — Василь... і старий, величний як небо засїяне зорями — мій гетьман! Краса злиняє і молодий вік пройде, а розум, сила могуча і слава, слава гетьмана мого не поляже, вона виросте на весь мір, вона осяє і мене своїм розкішним промінням... (гордо) Гетьманша!... О, мій милий, мій дорогий ясновельможний гетьман, тебе кохаю я і твоєю буду!

Я В А ІV.

Виходить Василь.

Марія. Василь!... Що йому сказати і як вітати його, незнаю...

Василь. Марусю, не пізнала. О, Боже милий! Дай подивитись ся на тебе, зірка ясенька. Чого ти мов не рада, що я прибув до тебе.

Марія. Василечку, ти так зненацька впав в садок, що я і не збагну, як привітати гостя дорогого. Сїдай, розкажи, я рада бачити тебе живим, здоровим і певно славним лицарем — Сїчовиком. Сїдай-же братіку.

Василь. „Братіку”... От я знов дома, на Україні, знов бачу тебе моє серце, Марусечко моя!... Давно кохаємо ся з тобою, а тільки козакові перш треба слави лицарської здобути, покуштувати лиха, помірятисй з бусурменом, а тоді вже з жінкою кохати ся... (Сїв біля неї). Правда, Марисечко. Чогож мовчиш?

Марія. Я слухаю твою розмову.

Василь. Скінчивши в бурсї всю науку, ми з товаришами на бистроногих конях полетїли в Сїч — в школу лицарської слави, а звідцїля на чайках через море; на мог тих хвилях в купі з вітром буйним мішали море червоною кровю бусурмен. Перше я бояв ся, що батько твій, судія наш генеральний, тебе не згодить ся віддати менї за жінку; тепер же друге діло, я в славі, на запоріжї сотником мене зробили, не сором глянути козачеству чесному в вічі, тай і гетьману самому! Хоч правду я тобі скажу: він менї не до вподоби, не добра слава йде про нього...

Марія. (Встала, він теж). Що кажеш ти Василю. Менї здаєть ся, не був би гетьманом Мазепа, колиб не добру славу мав; а розумом з ним не зрівняєть ся ніхто! О, як він хороше вміє говорити!... До нашої-ж сімї прихильний мов би рідний, схплюсь до нього і любо менї стане... Ти сам побачиш, швидко має він приїхати до нас.

Василь. Для тебе все готов я зробити, але

ніхто не зможе прихилити мою душу до Мазе-
пи, бо він хидний і лукавий, найкращі люди
проти нього...

Марія. (Гордо). Мазепа, гетьман наш ясно-
вельможний, в почоті і розумніщий других,
йому завидують всі і через те не люблять. Яка
у нього мова красна, коли почне говорити,
здається слухала-б день цілий, очий не одве-
ла-б — така у нього любя мова...

Василь. І ти мені се кажеш... Дивно і стра-
шно мені слухати твоєї речі, я бачу в них до
гетьмана прихильність надзвичайну.

Марія. Скажу тобі Василю щирю правду:
Не знаю чарів тих, які до гетьмана мене при-
ворожили.

Василь. Марусю, на що рвеш ти моє серце.
Не вже-ж кохаєш ти Мазепу?

Марія. Не знаю і сама що діється зо мною.
Перше здавалося мені, що з тобою на край
світа полинула-б, тепер же гетьман так мене
причарував, що в ті дні коли не бачу я його —
то мов не жива ходжу. (Трохи не заплакала,
але здержала себе). Тобі як братові сказала
того, чого не знає ніхто ще й досі... Не гні-
вайся-ж на мене, а прости коли вразила твоє
я серце.

Василь. Марусю, не вже забула ти берег
Ворскло, де присягалась ти кохати мене до
смерти! О, краще-б я пропав у бусурменів в не-

волі ніж маю я на волі сушити свою душу від зради милої...

Марія. Василю, серденько, мій братіку! — Прости мене за муки, що я тобі не жданно вчинила... і краще пожалій мене, бо Бог його знає які мені прийдець ся муки пережити, коли дізнаєть ся батько і мати... (Здалека чути трубні згуки оповіщающі, що гетьман їде, чути галас людський: „Ура!... Хай гетьман вік живе!...”) — О, чуєш.

Я В А В.

Виходить Любов.

Любов. (Вибігаючи з будинку). А, Василю, здоров! Марусю — серце, гетьман їде, біжим хутше йому на зустріч. (Біжить за куліси).

Марія. Ходім, ходім мерщій матусю! (Біжить за матірю). А ти Василю, жди нас тут. — (Зникають).

Василь. Закохана в гетьмана... Мене-ж братом тільки лічить!... Чогож я так спішив сюди... Пройшли як сон щасливі хвилини і мрії золоті розвіялись як дим. (Згуки наближають ся, Марія і Любов перебігають через сцену зникають в будинок, музика грає марш.)

Я В А VI.

Виходить Кочубей, Любов і Іскра.

Кочубей. А, Василь, здоров козаче. До речі, сьогодні гетьман гостює у нас.

Я В А VII.

Виходить Мазепа, Орлик, Чечель, Войнаровський і Нарід під згуки марша і галасу народа.

Любов. (Налявши в золоту чарку, зустріч Мазепу, все стихло). Милости прошу, дорогого гостя.

Мазепа. (випив). Щиро дякую. Здоров куме! (Цілюють ся). Пан Іскра! (Чолом).

Кочубей. А се, покійного Незбієнка, полковника Михайла, синок. Сотник Василь.

Мазепа. Хтож сотником його пожалував. Щось не знаю.

Кочубей. Він на Січі заслужив собі сей уряд, як тільки вийшов зі школи Київського братства.

Мазепа. Е, бач! Молодий, вчений і сотник; люблю, люблю! (До Василя). Може вже і проти татарви ходив?

Василь. І не раз, ясновельможний гетьмане! Не раз моя шабля гостра вмивалась кровю бусурмен.

Мазепа. Чий справді... От то й добре, таких мені тепер і треба. Латини же тямиш ти хоч трохи.

Василь. Вчив ся.

Мазепа. Добре, добре! я тобі знайду і діло. Знаєш куме, у нас щось мало вчених, дуже мало, а треба-б щоб старшини своїх синів вчили в Київі; а я скажу; таких я не люблю, рубати ся добре вміє, а всеж погано, як вийде на полковника, а підписать себе не може. Я учусь від нашого царя Петра, ви-ж знаєте, як він вчених любить.

Всі А як же, знаємо, ясновельможний гетьмане.

Кочубей. Милости прошу Іван Степанович, куме дорогий, ясновельможний наш гетьмане, сідати та одвідати вишнівки, сливянки та гарної запіканки, я вже й не знаю як і приймати, чим зможу частувати дорогого гостя і всіх вас панове.

Мазепа. Спасибі тобі Василь Леонтевич за щире слово і шанобу. (Сідає, за ним всі сідають, крім Кочубея і його жінки, до Василя); Сідай і ти козаче, я з старшинами своїми приймаю тебе до гурту. Пан Орлик, треба його записати до війська нашого і спробувати в першій ділі. (До Кочубея). Люблю я вчених, гарних козаків, як гляну то зараз і свою молодість згадаю.

Василь. Дякую за ласку ясновельможний Гетьмане, не пристало мені, молодому козакові, сидіти за гетьманським столом, не стою я милости такої, в військовому-ж ділі послужу я щиро.

Мазепа. Чуєте панове... Слухайте та повчайте дітий своїх. За се розумне слово я подякую тобі козаче; а тепер йди. (Василь пішов).

Любов. (Підносить до Мазепа чарку на таці). Пане наш гетьмане від серця щирого бажаю вам благополучія.

Мазепа. (Бере чарку). За се я щиро дякую.

Кочубей. (Наливаючи чарки). Милости прошу покушати вареної.

Мазепа. Се мій здавна, змолоду любий напиток, краще всяких медів і вин.

Любов. Хай окошить ся все лихо на тому хто виведе варену.

Кочубей. Нема краще в світі як варенуха наша.

Любов. І смашна і веселить і зараз до сьпівів тягне.

Кочубей. Милости, викушайте панове старшинство хто що любить, тут єсть всякі вистоялки.

Мазепа. Випемо панове за здоровле хазяйки, щоб вона довго ще жила, та нас запеканкою смашною частувала.

Всі. Пошли Боже віку довгого. (Пють.)

Кочубей. (Наливає всім, собі також, дає чарку Любові). Тепер пане гетьмане дозволь нам випити за твоє здоровле.

Мазепа. Дякую.

Кочубей. Хай же наш ясновельможний гетьман буде здоров і ворогів своїх хай під ноги топче всіх. Віват!

Всі. Віват!...

Мазепа. Спасибі і тобі Василю, за щирий привіт. Ну, а тепер давай сюди козаків та дівчат, хай поспівають і потанцюють по старому звичаю.

Кочубей. Зараз. — Гей, хто там, гукніть-но хлопці з двору, тай дівчат покличете.

Мазепа. (До Любові). А деж моя люба хрещениця, Маруся?

Любов. Вона вийде зараз.

Мазепа. Ну, що пане Василю, надумавсь ти, що я тобі казав, і досе ще вагаєш ся?

Кочубей. Ясновельможний пане гетьмане, не ображай мене своїм химерним домаганням, не пристало тобі ніби молодому юнакові дратувати свої мрії і примушувати мене йти проти своєї совісті.

Мазепа. Опамятай ся Василю, про які химерні домагання ти натякуєш. Я на увазі мав діло військове, котре від тебе, як судії військового, належить; а ти мене не зрозумівши, докоряєш мріями молодими... Я догадав ся, ти про Марусю думав певно.

Кочубей. Прости мене, беру всю річ свою назад, а тепер я зрозумів свою помилку, за млина військового ти нагадять мені хотів?

Мазепа. Так...

Кочубей. Цілком згожуюсь з тобою і все зроблю так, як ти казав мені ранійш... Але про діло потім, а тепер ось козаки і дівчата пошанують твою милость піснею і танцями.

Я В А VIII.

Виходять Хлопці і дівчата.

Всі. Щиро вітаємо ясновельможного гетьмана.

Мазепа. Щиро дякую!

Кочубей. А ну-те хлопці і дівчата потіште ясновельможного гетьмана піснею і танцями.

(Співають):

„Побратав ся сокіл з сизокрилим орлом”...

Мазепа. Спасибі, спасибі! Як глибоко запада в серцеві пісня наша...

Кочубей. А тепер веселої до танців. —
(Сьпівають і танцюють).

Мазепа. Спасибі молодята!... Як кров мою розворушив танець козацький. Ех... Орлик, дай їм на мед. (Кидає їм гроши).

Гурт. (Збираючи). Щиро дякуємо, ясно-

вельможний гетьмане!... (Пішли.)

Кочубей. Милости прошу дорогих гостей,
до господи. (Всі заходять в будинок.)

Виходить Марія.

Марія. Ясновельможний татко мій, своїм чарівним поглядом дав знать, щоб вийшла я в садок. (Сіла). Сьогодні батькові про шлюб він скаже наш і я тремтю від страху, коли подумаю, що батько мій не згодить ся... А не згодить ся певно; бо на шляху мого щастя стане кумовство і те що він, мій сужений, мій хрещений батько.

Я В А IX.

Виходить Мазепа.

Марія. Мій гетьмане ясновельможний, король, батько мій, сужений, коханий! Я занудила ся сьогодні, ждуче щасливого часу, щоб воркувати в купці з тобою.

Мазепа. Найкраща з всіх зірок українського неба, ти на землі сумуєш. Ти хочеш бути в купці з сонцем України — зо мною.

Марія. Біля тебе — мій король величний! Бериж мерщій свою до себе зірку, бо без тебе зануджу ся я.

Мазепа. Сьогодні все скінчу я з твоїм батьком; і зіронька моя, моя кохана Маруся проміням ясним освітить палац мій в Батурині, палким коханям, пахучим подихом рожевих уст своїх напоїть там владику, що царство їй широкее готує.

Марія. О, царю мій, владико рідної України! (Цілють ся).

Я В А Х.

Виходить Кочубей.

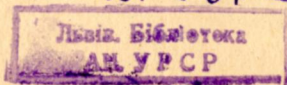
Кочубей. (Побачивши) Ясновельможний гетьмане! так не годить ся зневажати моє чесне імя.

Я В А ХІ.

Виходять: Любов, Іскра, Орлик, Чечель і Войнаровський.

Кочубей. Не давно я думав, що твої речі про шлюб з Марусею моєю — старечій жарт, але на жарт я одповів тобі, щоб ти свої зальоти кинув; скажи-ж мені тепер, що означає те, що я тут зараз бачив.

Мазепа. І перше я не жартував і зараз не жартую, кохаю я твою Марусю і шлюб з нею хочу взяти.

Любов. Що чую я!... О, Боже правий! — Хрещений батько женитись хоче на своїй дочці!...

Іскра. Не вже то правда. Гріх тяжкий!

Кочубей. Пане гетьмане, опамятай ся, тебе і нас всі люди засьміють! Батьків завіти, народний звичай, совість, віра — не дозволять шлюб такий. Я червенію соромом за тебе, ти проти Бога йдеш! Не може шлюб такий благословити святая церков!

Мазепа. Не розумієш сам, що ти говориш, Звичай не закон, а шлюб з Марисею благословить владики.

Любов. Скорійше мертвою її готова бачити, ніж жінкою твоєю — куме! Споглянь на себе і на неї, не мужем, батьком вона тебе величати повинна.

Мазепа. Для вас се диво, знаю я; а тільки зрозумійте і ви обое; не силою я хочу взяти у вас дочку, а по добрій її волі, по согласію її. Василь Леонтевич, я не дозволив би собі про се назать, коли-б не мав на те від самої Марусі слова, вона мене коха не менше ніж я її кохаю, і вже давно згодила ся моею бутъ жінкою. — Просю-ж тебе — не ставать на шляху до нашого щастя і дати своє согласіє на наш шлюб.

Кочубей. Ніколи на сьвітї! Ти чарами її до себе причарував, ти зілями напоїв її нещасну і я, як батько, повинен ратувати своєї дитини душу і обороняти честь свою, ніхто не сьміє

зневажати моє чесне ім'я!... О, будь проклят день той, і час, в який закралась в голову твою така пекельна думка! Від нині дружбу і кумівство з тобою я на віки розриваю і зараз же прошу покинуть мою хату і більше вже не заглядать ніколи в неї!

Мазепа. (Спокійно). Василь Леонтевич, о-пам'ятай ся! Ти генеральний наш судія, а не юнак який, у котрого бракує розум, щоб зважити свої палені речі; подумай з ким ведеш розмову. Спитай других коли забув ся сам, хто я.

Кочубей. Бачу, знаю, не забув ся! Ти гетьман, а я батько, пан в своєму дому і не дозволю я нікому безчестити свою сімю. (Вихоплює шаблю).

Мазепа. Сімю твою я не безчестив, ти сам себе безчестиш паленими і не розумними річами... В своїм дому ти гостя шаблею страхаєш... Прийди до розуму, хоч на хвилину і сам послухай, що скаже та чию ти честь задумав боронити. Марія, серденько моє, скажи при всіх — кохаєш ти мене, і хто тобі дорожчий — батько, мати, чи я — моя голубка?

Любов. Чого-ж мовчиш, моя дитино.... Промов же своє слово!

Кочубей. Марусю, серденько!

Любов. Дочка моя кохана!

Мазепа. Люба Марусечко, кажи!

Марія. (Кидаєть ся до батьків). Моя ти любая матуся, мій тату дорогий! Простіть ме-

не, благаю вас, я з серцем справитись не можу... Люблю ясновельможного я гетьмана і з ним готова жити і вмерти для нього рада. — (Кинулась до Мазепи). О, мій коханий! Для мене ти дорожчий всіх, дорожчий самого життя! (У Кочубея пада шабля з рук).

Любов. Ай! (Пада зомліла на руки Іскри).

Мазепа. Чув, Василь Леонтевич.

Кочубей. В монастир її віддам спокутувати тяжкий свій гріх!... Тебе-ж з дому чесного мого, жену!

Мазепа. Орлик, звели коня давати! (Орлик пішов. До Кочубея). Гляди щоб ти не кавав ся за свій дриєм і словами, якими ти мене вітав сьогодні... Прощай, судія мій генеральний!... (Йде).

Д І Я ІІ.

Сьвітлиця Кочубея, гарно вбрана, з ліва стіл.

Я В А І.

Любов (Входить з бочних дверей, знервовна, заплакана, ламає руки. Боже мій! Куди вона подїлась. (В середні двері). Ніхто ще не вернувся. (Відходить). Нема її і доси, кудиж вона подїлась... Куди... Гей, хто там.

Я В А ІІ.

Вимодить: Палажка і Домаха. (Куплять ся біля дверей).

Любов. О, Діво пресвятая! Ратуй мене, бо я не можу дати собі поради... (До дівчат). — Нема ще посланців і доси?.

Дом. Нема ясновельможна панї.

Любов. О, Боже! Вона втопилась!... Підїть на Ворскло,, спитайте у рибалок чи не бачили вони нашої панночки Марусі... Чого-ж ви стоїте?

Малашка. Вельможна панї, заспокойтесь, — дайте час, посланці прибудуть і принесуть вам певні вісти.

Любов. Я ждати більше не можу, повинні скоро повернутись Василь Леонтевич, що я йому скажу, коли спитає де дочка.

Я В А ІІІ.

Виходить Козак. (молодий)

Любов. Ну, що, знайшли?

Козак. Нема нігде, вельможна пані, анї у Прудченка, анї у Іскри.

Любов. О, серце замірає! Перелякали дитину монастирем і довели до згуби...

Я В А ІV.

Виходить Пріська.

Любов. Нема, нема, я знаю, я бачу по очах! Та що-ж ви мовчите, чи оніміли?

Пріська. Нігде нема, вельможна пані. Ось і козак вернув ся, що об'їздив весь берег Ворскло...

Любов. Мерщій, мерщій його сюди покличте. (Слуги всі пішли.) Коли-б хоч Незбієнко Василь на сей случай нагодив ся, та брат мерщій приходив, чи не дали-б вони якої ради, бо я вже голову стеряла.

Я В А V.

Виходить Козак.

Козак. Ясновельможна пані, об'їздили ми з Мироном всіх сусідів, весь берег Ворскло отляділи, питали скрізь людей і рибалок, але ніхто не бачив панночки Марії, до Незбієнка Василя я заїздив, але нема дома, вже третій день як він поїхав у Батурин...

Я В А VI.

Виходить Іскра.

Любов. Ох, братику! Яка я рада, що ти прийшов... (До козака): Їди собі. (Козак пішов). Ти чув яке нещастє скоїлось. Пропала десь Марія, без сліда.

Іскра. Чув, чув...

Любов. Щож ти мені порадєш братику, як на твою думку, куди-б вона подїлась?...

Іскра. Треба сестрице підождати і виявить ся все само. Я так догадуюсь і ся гадка мов ножем штиха мене в серце...

Любов. Щож таке. Кажі...

Іскра. Чи не втікла вона в Батурин до свого хрещеного, до Мазепи; а може й не сама вона втікла, а Мазепа переманив її до себе, бо де хто з козаків вчора бачив, як гетьманський ри-

дван, оточений навколо сердюками, з лісу виїхав по захід сонця і прудко мчав ся він по Батуринському шляху.

Любов. Так, так, тут правда є... Се він лукавий, злий, егидний змії, украв у нас єдине дитя; він вирвав з грудий моїх серце і осоромив чесне ім'я!

Іскра. Стривай, даремно не лютуй, бо може перекази сі ще й не правдиві. Деж Василь Леонтевич?

Любов. Він до полковника поїхав в Полтаву... Що нам робити?

Іскра. Не можна ради тут придумать ніякої, поки все не виявить ся само. Мені здається, коли в Батурин втікла, то я не думаю, щоб гетьман розум стратив і захотів держати силою Марію при собі, такий вчинок від нього всіх старшин одверне... Але, стривай лиш сестро, (дивить ся в вікно), здаєть ся що Василь приїхав.

Любов. Він, Боже правий! У мене в очах потемніло, здаєть ся серце вискоче з грудий, як я йому своє нещасте розкажу...

Іскра. Він не дитина і не баба сестро, він з'уміє розумом своїм знайти як діло повернути; а тільки ти йому не говори про те, в чім ми самі далеко ще не переконались.

Я В А VII.

Кочубей. Ага, до речі брате я тебе застав, маю що розказати. Здорова Люба, що з тобою. Ти плакала. Тремтиш вся! Кажи, що сталось... Чогож мовчиш. Не муч мене, я знать повинен все...

Любов. Марії нашої нема вже другий день, куди поділа ся, не знаю... Шукали скрізь і не знайшли, мов провалила ся крізь землю.

Кочубей. Як же то? ніхто не бачив і не знає, коли і куди поділа ся з двору?...

Любов. Після обіду позавчора Маруся в садку сиділа, а я лягла відпочивать і певно всі поснули, бо не знає ніхто, куди вона пішла.

Кочубей. На горе родила ся вона і виросла на гріх і муки нам!... Вона в Батурин втікла до гетьмана Мазепи! Він, безбожний еретик, — зманив її з рідного гнізда і заклює голубку.

Іскра. Розказують, що бачили в той вечір, коли Марія счезла, з лісу виїхав гетьманський ридван оточений навколо сердюками.

Кочубей. Так, я зразу догадав ся! (Сїв, замислив ся).

Любов. О, коли так, то бодай йому спокою не було ані хвилини, за гріх такий смертельний! — бодай його нудьба зсушила, а з кожної сльози моєї, що за сю ніч пролила, хай родить ся гадюка злая і сотні тисяч їх нехай злізуть ся

до купи і смокчуть кров Мазепи, поки зістануть ся одні кістки!...

Кочубей. О, колиб і справді сталося так, я кари иншої бажати-б не хотів йому... Покрив безчестям вічним він моє чоло і плями тії, які він наложив на чесне моє ім'я — не можна змити нічим, тільки кровію одною!...

Я В А VIII.

Виходить Василь.

Василь. Правда батьку! По слову одному я зрозумів що й вам відомо те, що знає весь Батурин, я зараз відтіля, загнав двух коний спішивши вас оповістити про Марію і попросити поради, я думаю зараз вернутись в Батурин до гетьмана, убить його за честь Марії, а себе віддати на суд козацеству чесному.

Іскра. Я рад пристать на все, аби помститись, та тільки ти мене послухай брате; не так Мазепа себе в Батурині обставив, щоб ти достати зміг його своєю власною рукою і перш ніж попадеш в будинок ти до нього, повір мені, тебе обвинуватять в зраді, посадять в темницю і жили вимотають з тебе.

Василь. То я усю Полтавщину і Запоріжя проти Батурина поставлю, зруйную прокляте гніздо і вирву звідтіля нещасную голубку.

Іскра. Коли Полтавщина і Запоріжя ста-

нуть поруч з нами, то певно гетьман зараз паде до ніг, але де певности взяти, що наше лихो і образу всі приймуть одностайно за власне діло, тут зразу важко вибрати шлях до помсти.

Кочубей. (Вставши). В голові моїй в одну хвилину родить ся тьма замірів — прудких як блискавка, страшних як грім небесний, вони пораду шепчуть і бурю в серці підняли таку могучу, що все вона зламать готова без жалю!... Слухайти сюди панове: Гетьман задумав зрадити великому цареві і все вже готове у нього, він передаєть ся Карлу королю коли війна почнеть ся; я маю певні докази сього і зараз же великому цареві листа пошлю, підпиши ся і ти мій брате зо мною разом, щоб більше віри цар доносу дав.

Іскра. Я сам відгадую давно заміри гетьмана лихого і час тепер прийшов оборонити рідний край від бід тяжких—які накликаєть він задумав, еднаючись таємно з Шведом. Я підпишу, я згоден!

Кочубей. Спасем ми родину свою, цареві службу вірною докажем і разом з тим, за честь потоптану — сімї, лукавому Мазепі ми відплатимо. — О, всім життям готов я заплатити, аби побачити єгідну голову Мазепи! Тобі-ж, мій сину, я поручу везти великому цареві лист.

Василь. Давай сюди твій лист, мій батьку, я гаятись не буду ні хвилини!

Кочубей. Виймайте шаблі ви свої і клятву тут на шаблях, перед Богом ми дамо, що тайну сю під серцем будемо носити. (Держить навхрест жаблі, до Любові). І ти клянись.

Лябов. Житям, дитям своїм клянусь!

Василь. Клянусь я честю лицаря, клянусь я своїм коханем до Марусі, клянусь я прахом батька рідного мого — замір сей свято зберегти!

Іскра. Своєю кровію клянусь!

Кочубей. (Розрізняючи шаблі). Амінь! (До Люби). Звели їдлати мого коня, що кримський хан мені подарував, не знає він утоми, як сокіл він прудкий і як орел могучий!

(Пішли: Кочубей в бочнії, а Любов середні двері).

Василь. О, добрий кінь! Свою я душу в нього перелію і він почує яке святее діло ми виповняємо. Ми будемо летіти і день і ніч, щоб швидше стати перед сонцем Руської землі, а там до ніг царя я припаду і передам твої листи мій батько!

Я В А IX.

Виходить Кочубей і Любов.

Кочубей. (Вносить лист, чернило і перо). Підпишись і ти мій брате. (Іскра підписує, до Василя.) Давай сюди твою ти шапку, в неї ми

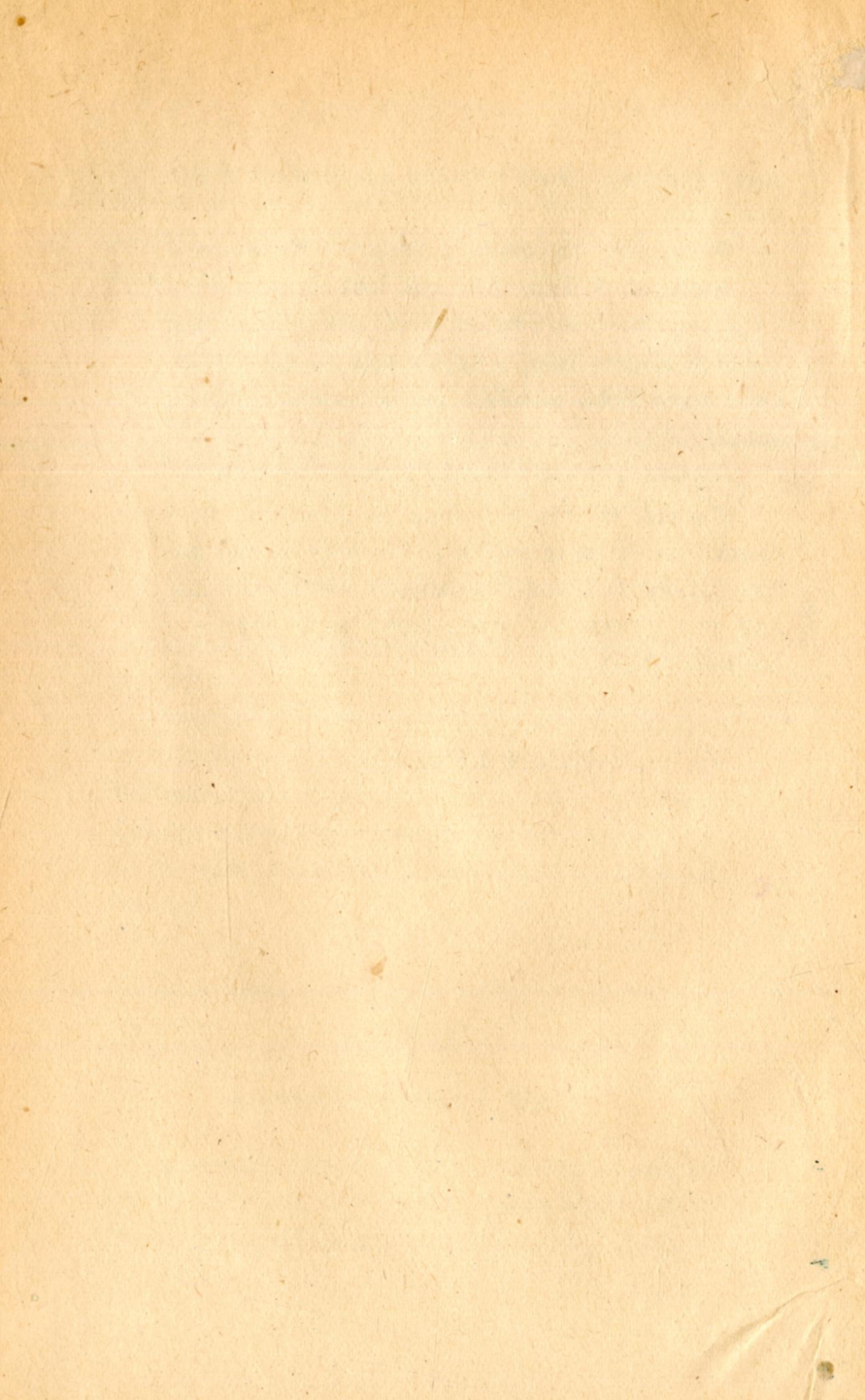
лист зашиємо. (Лист і шапку дає Любові а она зашиває).

Василь. Благословіть в дорогу. (На коліна).

Кочубей. Всевишній будь нам покровитель і підкрепи його на тяжкий путь, для родини нам дорогої пошли мир, а ворог наш нехай загине і все життя його розвієть ся як дим.— (Василь встав).

Любов. На сину шапку і свято бережи її.

Василь. О, тепер шапка ся дорожша мені самого життя, за шапку я готов віддати всі добра батьківські, коня, червінці і свій меч, а шапку той дістане — хто голову мою зрубає з плечий. (Йде).

Д І Я ІІІ.

К а р т и н а 1-ша.

Світлиця Мазепи. На столі гетьманська булава.
Мазепа на сцені.

Я В А І.

Виходить Орлик.

Мазепа. Що скажеш мій Орлик дорогий.

Орлик. Все йде своїм шляхом, сьогодні будуть тут Чечель, Войнаровський і сам Палій, а козак той, що возив доноса, зоветься Незбієнко, він канув як в воду; єсть чутка, — і вона певна, що він на Січ подався і сїє там ворогування проти тебе — гетьмане ясновельможний.

Мазепа. Щеня!... Стрівай, я доберусь і до тебе! Сьогодні взять Кочубея і Іскру на допрос, а як допитувать їх — тебе вчить не треба.

Орлик. Все виконаю, як велиш ясновельможний гетьмане.

Мазепа. А там... а там!... О, мій Орлик! і ти орлом ширяти будеш по під небом!... Я чую шелест, сюди йде Марія, покинь мене на

самоті. (Орлик пішов). Здаєть ся все задумано гаразд і йде як слід, найважчий путь, єднання з Карлом, вже скінчив ся і я стою біля межі, але межу від мене відділя глибокое проваля.... один щабель зламав ся і вниз лети без повороту. Сумні думки мое чоло посіли... А що як не подужаю вирвати з кігтей орла замучену нещасную голубку — Україну... А... А тут ще Марія серце закувала в розкішні кайдани і через те я став ходить не твердою стопою... — Геть з дороги все!... Вперед як перше без жалости і страху.

Я В А ІІ.

Виходить Марія.

Марія. Владико мій, ти тут?

Мазепа. Тут, тут, моя кохана.

Марія. Я цілий день тебе не бачу, мучусь... Для тебе я забула все, батька, матір, честь дівочу і нічого не жалію; а ти памятаеш ту ніч як стала я твоєю, ти заприсягав ся тоді по вік мене любити, скажи, чого так швидко мене розлюбив...

Мазепа. Зіронька моя, раю мій! Тебе люблю я більше слави, більше власти. Я рад би був не розлучати ся з тобою, колиж діла військові — щасливії хвилини віднімають.

Марія. Чогож ховаєш ся від мене. З старшинами проводиш дні і ночі, на бенкеті недавно пив здоровя Дульської; скажи мені, ти Дульську ту кохаєш?

Мазепа. Марусю, ти мене ревнуєш. Мені се любо, зіронька моя! Тебе забудь, на другу промінять. Ніколи в світі! А щоб душа твоя була спокійна, тобі повідаю велику тайну; задумав я ослободить Україну. Султан турецький, Кримський Хан і Шведи з Карлом допоможуть нам; так от, які діла мене від тебе одривають, тепер настав жаданий час і треба сміло поборотись.

Марія. Мій коханий, ти будеш королем! — О, як тобі пристала корона царська!

Мазепа. Ох, моя дитина, не треба забігать вперед, ніхто незнає сьогодні, що жде його на завтра.

Марія. Тебе жде слава, я певна в тім! Величний погляд твій, твоя могуча сила духа, все свідчить лиш одно — славу і славу!

Мазепа. А як плаху.

Марія. Тебе я не переживу, з тобою я піду і на плаху.

Мазепа. Ти любиш так мене, скажи-ж мені, моя голубко, для тебе хто дорожший, чи я чи батько?

Марія. На що ти мене питаєш. Ти знаєш сам, що я для тебе забула все.

Мазепа. Так я дорожчий батька.

Марія. Не муч мене таким питанєм, ти знаєш сам.

Мазепа. Марусечко моя, послухай: як би мені і батькові твоєму прийняти смерть прийшло ся, тебе-ж поставили судією, кого з нас двох ти осудила-б?...

Марія. На що рвеш ти моє серце?

Мазепа. Марусю, скажи!...

Марія. Що з тобою, ти побілів як полотно і грізно так питаєш. Аби ти був зімною, мій коханий, я все готова в жертву принести.

Мазепа. Так памятай що ти мені сказала. (Цілує її). Тепер йди і заспокой ся, бо зараз прийдуть тут старшини.

Марія. На добраніч моє щастє. (Пішла).

Мазепа. Горличка моя, невинная голубка, як щиро ти мене кохаєш... Батька на суд мій віддала!... Так, для діла повинен він вмерти... Ох, як жаль мені, що скінчилось так, — але перемінити сього не можна.

Я В А ІІІ.

Виходить Орлик.

Орлик. Кочубей і Іскра вже в темниці.

Мазепа. А ще які новини?

Орлик. Приїхали старшини Чечель і Войнаровський, а з ними й Палій.

Мазепа. Клич Чечела і Войнаровського сюди, Палій же жде нехай, ти відведи його в другу половину. (Орлик пішов). Я здихаюсь тебе сердитий і палкий Палію, бо погодитись з тобою ніяк неможна: ти ділові стоїш на перешкоді, то краще погубить тебе одного.

Я В А IV.

Виходить Чечель і Войнаровський.

Чечель і Войнаровський. Ясновельможному гетьману чолом.

Мазепа. Вітаю вас панове полковники мої! Я важне діло до вас маю.

Чечель. Що звелиш, я жду приказу.

Войнаровський. Скажи і я піду в огонь і в воду.

Мазепа. Від мене маєте полковничий уряд, найкращі маєтки на вколо, коли-ж війна скінчиться ся, — то золотом і инчими нагородами я вас не обділю. Нам треба Карлу королю допомогти, потім і він допоможе нам. Страшна не поборима сила з нами: Султан турецький, кримський хан! Хто проти нас встоїть...

Чечель. Хтось йде!...

Войнаровський. Пан Орлик.

Я В А V.

Виходить Орлик.

Мазепа. А які пан Орлик вісти. Кажи, кажи, ніхто тут не почує... Вони свої.

Орлик. Станіслав Лящинський обіщав всі умовини прислать з княгинею Дульською.

Мазепа. А Карло що?

Орлик. Він на все присогласив ся і обіщав грамоту післать.

Мазепа. А кримський Хан?

Орлик. Коли війна почнеть ся, то з ордою він як туча налетить.

Мазепа. А султан турецький?

Орлик. Той вагаєть ся ще поки... Послати йому треба брила — два червінців і певно він на все присогласить ся.

Мазепа. Послать... Ви чуєте панове, яка з нами сила. А золота чи мало у Кочубея. Іскри і Палія єсть. (до Орлика), Поклич до мене Палія. (Орлик пішов). А ви панове йдїть в сю комнату. (Показує на бочні двері), я вас покличу в свій час, ви сьвідками в розмові нашій станете. (Чечель і Войнаровський пішли в бочні двері). А тепер милости прошу дорогого гостя — Палія! О, до твоїх червенців я давно вже добираюсь...

Я В А VI.

Виходить Палій.

Палій. Низенько кланяюсь, почот і пошанова ясновельможному від мене!

Мазепа. Милости прошу я гостя дорогого.

Палій. Що трафилось таке, які знов бурсурмени збирають ся на рідний край. Чи Турки голомозі, чи Татари, чи може ляхи усаті. — Щож, шабля біля боку! Коли багато голомозих расплодилось, або у ляхів повиростали довгі вуса, — той голови ми постинаєм і вуса вкоротим.

Мазепа. Не те мій батьку! Прогнівав ся на тебе цар великий.

Палій. Як!... Цар на мене має гнів. О, Боже! Я для царя віддам всі скарби мої! Нехай він тільки слово скаже і Палій старий, побиту лихом голову свою, віддасть за нього без вагання! І з жменею своїх вірних козаків піде на ворога — хоч би він стократ дужчий був за мене!

Мазепа. Одне говориш, а друге робиш батьку; війну ведеш з ляхами на свою руку, а помочі королеві не даєш і ми тиряємо союзників.

Палій. Союзників... Ясновельможний гетьмане, якої помочі нам ждять від ляха. Король їх Август без престола і з ним зісталась жме-

ня голодних шляхтичів, не вже повинен я віддати їм все, що добув тяжкою працею і кровію... Ні, гетьмане ясновельможний, поки рука моя зугарна шаблю тримати то шляхті не віддам я тих земель.

Мазепа. Палію, ти забуваєш про союз з законним королем Августом...

Палій. Ні, нема у ляхів сьогодні короля! Вони сами бунт против Августа вчинили, а Станіслав Лещинський з Шведом за одно, він ворог нашого царя і я воюю проти нього.

Мазепа. Палію!...

Палій. Ні, ні!... Готов єднатись краще з Шведом і в купі з Карлом королем приборкати ляхів...

Мазепа. Мовчи, Палію!...

Палій. А!... Так й ти за ляхів? Скажи по правді... І булаву твою, знак гетьманської власти, своєю шаблею з рук твоїх я виблю.

Мазепа. Мовчать!

Палій. А голову твою — де зародилась зрада родині, віри і цареві — я власною рукою відітну! (Вихопив шаблю).

Мазепа. Гей, хто там!

Я В А VII.

**Виходять: Чечель, Войнаровський, Орлик
і два сердюки.**

Мазепа. Пани полковники, ось зрадник перед вами! Палій не слуха царських наказів, — війну веде против союзників його, до Шведа він пристать задумав... Я умоляв його тут зараз від зради відсахнутись, а пан Палій розгнівався так, що шан забувши мій, підняв на мене шаблю.

Орлик. Ясновельможний гетьмане наш, я бачив все і чув, що зараз тут сказав Палій.

Всі. І ми все бачили і чули.

Палій. Як!... Бодай чорти побрали вас зрадлива і лукавая старшина!... Так се стара лисиця розставила тенета щоб лева впіймать... Виходить — шабля козакові більше не потрібна... Тепер зрадою лихою потайно з за причілка нападають!

Мазепа. Вяжіть його!

Палій. Геть, супостати!... У, погана челядь, злякала ся шаблюки! О, коли-б на сей раз ви нехристи були — старий Палій показав би, як вміє він рубати ворогів, а на своїх не піднімається рука... Ясновельможний гетьмане, я чув що у лицарів є звичай — у полонних шаблю відбierać, — на і мою! (Той хоче взяти). Дай Боже, щоб вона не осквернилась ніколи

кровію православних, а щоб попала в руки
местника і покарала зраду. (Цілує шаблю) —
Прощай вірная дружино! На, візьми! (Мазепа
показує Орлику, той взяв).

Мазепа. Взять його!

Палій. Геть руки, поганці! (Вийма з за по-
яса булаву). Палій палковник і без зброї.....
(Всі повернулись за ним, крім Мазепа).

— ЗАВІСА. —

Д І Я ІІІ.

К а р т и н а Д р у г а. Декорація таж.)

Я В А І.

Марія. (Входить по павзі, одягнена як для сну, в білому). Щемить моє серце, думки страшні трівають душу і женуть сон з моїх очий. В тяжкій дремоті зараз я бачила свого отця, закутий в кайдани, в сльозах, він щось мені шептав і страшно, і жалібно в голові моїй звенить те шептіння і давить серце.

Я В А ІІ.

Виходить Мазепа.

Мазепа. Чогож так пізно ще не спиш? Йди голубко лягай спати, бо вже сьвітає...

Марія. Біжить з очей моїх спокійний сон; я так стрівожена за батька як ніколи. Скажи мені, мій милий, де батько мій тепер. Ти певно маєш вісти.

Мазепа. У Московщину поїхав по ділам і

вернеть ся через тиждень, тоді помиримось з ним і мир відпразднуєм весілем. Чогож ти тяжко так зітхаєш. (Цілує її в голову). Йди і спи, моя голубко.

Марія. Ти не обманюєш мене? Може не добре що з батьком в Московщині, далекий стало ся, бо сон страшний я бачила і ним стрівожена.

Мазепа. Не вір, голубко, снам... найкращий сон тоді, як тихо спить ся. Йдиж, йди! — Пора тобі давно відпочивать. Йди!...

Марія. На добра-ніч (поцілювавши його, пішла).

Мазепа. Невинна горличка моя! Твоє серце чисте — віщує горе... Що станеть ся з тобою, коли довідаєш ся ти, що батько твій вмер на пласі і приговор йому я підписав тією самою рукою — котрою стан твій обнімав... О, судьба!... Що робиш ти зі мною. — Ти вихремчиш мене вперед і все що на шляху моїм стоїть я роздавить повинен — а ні, мене роздавлять вороги!... Смерть, смерть противникам моїм і перший з них прийняти смерть повинен Кочубей!... Позолотило вже восток і скоро сьмілий Кочубей і добрий Іскра, перед козацькою громадою, життям розплатять ся своїм за смуту... Страшний сей день на довго язика укоротить всім ворогам моїм, задавить смуту, яка шипить на вколо і ми далеко спокійніш наблизимось до мети... (Вийшов).

Я В А ІІІ.

Виходить Марія.

Марія. (Зворушена, нервово). Куди мені від страху дітись. Я чула голос батька, він плакав і тяжким молотом неначе хто його по голові ударив!... Я чула як череп хруснув!... Ох, як серце ние. Татку, де ти... що з тобою. Татку мій коханий, на що я покинула тебе... (Ридає). Тату, мамо — я вас бачу, ви плачете обое! Не плачте, після сієї ночі я зрозуміла, як я вас кохаю... Я втечу звідсіля до вас, я буду з вами тільки прийміть мене, не проклинайте... (Плаче).

Я В А ІV.

Виходить Любав (одягнена в чорнім.)

Любов. Марусю, серденько мое!

Марія. (Кинулась до матері.) Матусю!....

Любов. (Спішить сказати). Донечко, моя єдина, я пильне діло маю, тільки балакай тихо, щоб часом не підслухав хто...

Марія. (Цілує матір). Так се не сон!? Я бачу вас, матусенько. Я обнімаю вас, я лію на ваші руки сльози... О, Бог зглянув ся над муками моїми... А татко дома? Як його здоровля? Я каю ся матусенько... Я завтра думала втікти до вас...

Любов. Нещасная!... Нічого ти не знаєш, від тебе утаїли...

Марія. Що, що матусю? Ти страшно так говориш, скажи!

Любов. Батько твій писав про гетьмана листи цареві, тепер же гетьман осудив його за се на смерть і сьогодні чуть сьвіт перед козацькою громадою зрубають голову йому на пласі!

Марія. (Несамовито). Ай... Мамо, страшно! Страшно слухать! Я від твоїх річий розум потеряла... Стрівай, мовчи, се певно сон мені приснив ся!... Хто се... ти, матусю.... обізвись!

Любов. Я, я! Опамятай ся дитя моє! Спіши, мерщій проси ти гетьмана, щоб батька він помилував, ратуй його від смерти.

Марія. До гетьмана, до гетьмана мерщій матусю! Йому я в ноги впаду, я втоплю його в сльозах, я розстоплю його старече серце, молити, просить його я буду і він помилує, він не посьміє кров батька пролити, коли дочку кохає... Ходім! (Йдуть).

Д І Я І V.

В я з н и ц я.

(Кочубей в кайданах, прикований до стіни; біля нього глечик з водою і кавалок хліба).

Я В А І.

Кочубей. Тихо як навколо, чую як серце в грудях беть ся... Скоро, скоро воно на віки замовкне... А ніч яка ясна, місяць червоним сьвітлом землю обливає і зорі всі, мов очі праведних — смиренно дивлять ся на мене... Послідня ніч, як заміра душа моя!... Чуть сьвіт сьогодні повезуть мене на плаху... Деж местник. Де!... Хто-ж помстить ся над гетьманом ехидним — за честь України, за честь поругану мою і моєї дитини... О, Маріє, Маріє! Не вже ти обезуміла в кохані і в купі з гетьманом лихим мені ти смертний приговор писала... Ні, не хочу вірить я сьому!... Вона нещасна не знає нічого, він все від неї утаїв... О, кол-б я знав, що ворог мій зірвавшись з своєї високости злетить в позорнее проваля і понесе за зраду кару — на смерть пішов би як на празник... Я смерті не боюсь, як лицар на

війні не раз я їй дивився в очі, а думка та, що ворог мій зостанеться без помсти і буде довго панувати — томить перед смертною тоскою душі... О, Господи! укороти тяжкі мої тут муки... Дай день, дай смерть мерщій! — Брязг ключів за дверима). Я чую стук... Так рано. Не вже кати мої зібрались ще раз мене мучити... О, відверни від мене Боже нові муки!

Я В А ІІ.

Орлик. Будьте здорові вельможний пане.

Кочубей. Чого ти хижий крюк від мене хочеш?

Орлик. Прийшов тебе клювати, ясновельможний наш судія.

Кочубей. Діявол ти! Не трій моїх хвилин послідних.

Орлик. Молився певно... що-ж, приготуйся!... А путь не близький з землі на небо. — (Сьміється).

Кочубей. Доволі!...

Орлик. (Грізно). Де там доволі! От як сива голова твоя покотиться до ніг моїх — тоді буде доволі.

Кочубей. О, Боже! Відними язик у нього!.. Чого від мене хочеш ти. Хі — я не сказав, що гетьмана хотів згубити я з помсти... Себе признав я винуватим, чого тобі ще треба?

Орлик. Всій Україні, тай нам виходить всім відомо, що ясновельможний судія наш генеральний — скарбів багато мав, а всі його

скарби повинні перейти на військову казну, меж тим: ні золота, ні срібла у тебе не знайшли нігде, так ти от скажи, куди все те добро ти поховав? Адже на той світ ти його не візьмеш...

Кочубей. Ти правду кажеш! Я мав великої цїни три скарби, я в них кохав ся, моє все щастя в них було і перший скарб найбільший — честь моя, її ви питками у мене відняли... — Другий мій скарб, душі моєї половина — дочка моя, котру любив я як життя своє і сей скарб дорогий украв у мене гетьман!... — А третій скарб від Бога даний — життя моя, — його я Богові віддам.

Орлик. Жартуєш пане судія, а жартами мене не вдоволиш! Кажі мені ти прямо — де скарби...

Кочубей. Скарбів своїх з собою я не брав, колиж вони потрібні вам, підіть в льохи мої — шукайте там... Беріть дочку мою — вона покаже все, а я нічого більше не скажу.

Орлик. Так ти не хочеш сам, по добрій волі, про всі скарби свої нам розказать... Гей, хлопці!

Я В А ІІІ.

Виходить Кат і два Козаки.

Орлик. Страхнуть його на диби і дати сотню батогів! (Пускають ся його взяти, кат готуєть ся).

Кочубей. Молю вас всіх, не мучте мене, ведіть мерщій на плаху.

Орлик. Рано ще ,а перед смертю я ще з'у-мію примусити тебе сказати — де ти свої скарби сховав.

Кочубей. Я вже сказав.

Орлик. Упертий старець! Беріть його. — (Беруть).

Кочубей. Не вжеж ні в кого з вас не беть ся серце жалем... Одну хвилину підождіть...

Орлик. Чого-ж ви стали?

Кочубей. Остановись й ти!... Перед тобою тут стоїть, побитий лихом, судія ваш генеральний, перед котрим перше не сьмів ти і пари з уст пустити, тепер же так знущаєш ся як хочеш сам! Ні серця, ні душі нема в тебе, — лютий кате!

Орлик. (Бе його ногою). Мовчи, стара собако! Беріть його! (Чути згуки бубна для збірки народа). Щасте маєш, що вже пора нам їхати на плаху. Вязіть його!

Кочубей. (На колінах). О, добрий ангел смерти! Ти вічний спокій всім даєш, ти вже

вітаєш близько біля мене... Прилинь, прилинь, мерщій сюди, візьми мою ти душу, не дай катам знущати ся наді мною і над моїм тілом... (Встає, до Орлика). Тобі і всім прощаю я обиди... (до козаків). Скажіть, коли побачите дочку мою, що я й її прощаю... Ходім, ходім мерщій, там смерть мене давно вже жде, вона одна мене з любовію пригорне і заспокоїть. О, Господи, підкрепи мене! (Пішли).

Я В А ІV.

Виходить Сторож.

Сторож. Нещасний Кочубей!... Богато їх перебуло тут і серце мое вже привикло спокійно виражать гостей своїх на смерть, тепер же так його здавило і жаль такий всю душу обгорнув — мов батька рідного я зараз поховав. За що-ж сє над ним такеє лихо сталось... Не вже дочка тому виною... (Дивить ся в вікно). Яка сила народу... Гетьман гарцює на коні... О, Боже! Василь Леонтевич вийшов на поміст... Сиве волося вітром розвіває... Щось говорить, поклонив ся людям, всі зняли шапки... Ліг на плаху!... Ай!... Голова відскочила!... Прощай на віки добрий чоловік... Прости мене коли я винен в чім перед тобою...

Я В А V.

Виходить Марія.

Марія. Де татко мій. Скажи мені, він тут?

Сторож. Був тут.

Марія. Деж він тепер. Скажи мерщій!

Сторож. О, панна дорога! Немаю сили говорити... Он гляньте в се вікно.

Марія. (Глянувши в вікно). Ай... Кров!... Кров батькова в мене на руках!... Душегубка я, убила батька!... (Ридає). Татку, тату мій коханий, прости мене... (Стерявшись). Ай... (падає зомліла).

— ЗАВІСА. —

Д І Я V.

Обгорілий будинок Кочубея. — Скрізь руїна. Біля будинку сидить дід, нарід переходить через сцени зі скарбом. За сценою чути: Бійка шаблями, стрільбу з гармат, б'ють у бубни, грають у труби.

Я В А I.

Чоловік 1-ий. Чуєте, то Швед з Москалем вагаєть ся. Сьогодні раннею зорію під Полтавою баталія почалась, перше близько чути було як страшно ревли гармати, тепер же не наче трохи стиха.

Дід. Господи, яке нещастє скоїлось: там війна, тут панночка наша все спалила, Василь Леонтевичу голову зрубали, панна без вісти пропала... Куди-ж ви підете тепер. (Бійка).

Чоловік 1-ий. Я таке місто в лісі знаю, що нас не знайде там ніхто. Харчі у нас є — той пересидимо лиху годину. Ходім з нами.

Дід. Йдїть з Богом, я не піду, бо панї як вернеть ся, то не буде кому їй води їй подать, тай панночки сердешної менї жаль.

Чоловік 1-ий. А деж вона?

Дід. Ходить скрізь по лісі обірвана, голодна, а як навернеться сюди то я її нагодую.

Чоловік 2-ий. Ходім, нічого ми нікому не поможем, то хоч самі в певнім місті поховаємось, поки ще в полон не всіх нас забрали...

(Бійка). Чуєте?

Дід. Страшно!...

Жінка. Ходім мерщій.

Чоловік 1-ий. Прощайти діду, нехай вас тут оберега Господь.

Дід. Спасибі.

Чоловік 2-ий. Ходім. (Всі пішли).

Дід. Всі покинули, пустка на вкруги....
Піду пошукаю панночку. А ось і вона.

Я В А ІІ.

Виходить Марія.

Марія. Там майдан страшний, де таткові голову зрубали, я туди не піду, там таткова голова, на неї страшно глянуть, вона вся кровію залита і крівавими очима жалібно дивиться на мене... О, он вона!... Тату, тату!... Я не хотіла твоєї смерті, то гетьман!... (До діда): Чого тобі від мене треба? Проч! Ти всю мене замазав кровію... Зараз побіжу скупатись в

річці і втечу від тебе на батькову могилу, там тихо, тихо... Я там звію собі гніздечко, бо я тепер пташка... Полечу по Україні і пошукаю матусю. (Сьпіває):

„Ой колиб я молодая, та крилечка мала...

„Забула....”

(Бійка). Ой, се за мною гетьман шле сердюків... Та не піймаєш... я полечу зараз високо, високо... Спускаюсь до річки і сховаюсь на дно... (Махає руками мов би летіла).

Дід. Панночка любая...

Марія. Хто се?...

Дід. Я, Каленик. Той що вам казки розказував, як ви ще маленькі були.

Марія. Маленькою... Я була маленька і була велика, а тепей мене нема. Ти помилив ся, йди від мене, я тебе бою ся, у тебе таке біле волосся, як у гетьмана! Он глянь яка страшна голова, з неї кров тече!... Ой, батько мій!... Він слідком за мною ходить!...

Дід. Заспокойте ся панночко, тут нема нікого; ходіть.

Марія. Чого ти ластиш ся до мене. Душегубе, ти батька вбив!... Ні, не піймаєш я в річку заховаюсь на саме дно... Геть, не впіймаєш!... (Махаючи руками, пішла).

Дід. Нещастная дитина!... Піду за нею назірцем, може утомить ся, та ляже де, то хоч свитиною прикрию. (Пішов).

Я В А III.

Виходить Василь.

Василь. Боже, се те гніздечко, де мила моя пташка, Маруся, щебетала. Хто-ж тебе пізнає любее колись гніздочко. І ти зруйноване!... Деж ти ластівочко з поломаними крильцями. Де?... Чи вмерла, чи жива?... О, яка мука давить серце!... Хтось йде!...

Я В А IV.

Виходить Дід.

Василь. Дід Каленик, ти?

Дід. Я, пане Весилю! А ви се як сюди попали. Чи не були в баталії з Шведом?

Василь. Бив ся цілий день.

Дід. І щож там чути?

Василь. Ми Шведа роздавили, женуть їх наші; тим часом я провів старого Палія відпочити, а сам сюди довідатись прийшов... — І щож я бачу... Скажи, старий, хто се спалив будинок?

Дід. Панна Марія...

Василь. Марія? Деж вона? Що знею?...

Дід. Божевільна... Я ось зараз біг за нею, так куди таб, як птиця, не дігнав.

Василь. Боже, вона жива!... Куди вона пішла?

Дід. Либонь до річки, вона все кров батька бачить на собі і обмивати її ходить... — (Бійка).

Василь. Ходім, знайдемо її. (Пішли).

Я В А V.

Виходить Мазепа.

Мазепа. Погибель, кінець!... І хто-б зміг би подумати, що так станеться. О проклята!.. Для чого я з'єднав свою долю з божевільним гонивітром — на погибель, на сором, на згубу! Праця цілого життя в невіть що пішла за одну хвилину... Пекло, куди-ж ти мене завело... Чого-ж ще сподіватись... Всі кинули... У, наймити погані, не вмієте ділити без користі горя час!

Я В А VI.

Виходить Орлик.

Орлик. (Вбігає). Ходім назад вельможний пане, відстали сердюки, вони не знайдуть нас.

Мазепа. Орлик, я бачити хотів Марію.

Орлик. Що ви говорите, мій пане! Ви стримовані і робити ще одну помилку, покиньте думку про Марію, себе спасать нам треба. Тікаймо звідсіля!

Мазепа. Тікати!... Куди тікати?.... Пропало і вмерти краще, ніж покинуть Україну мою! Хто-б думати посьмів, що все так станеться, як сталося...

Орлик. Ще не все пропало, ми з помічю Султана се діло ще поправим; тим часом, ясно-вельможний гетьмане, послухайти мене, ходім звідсіля, на коней і за Дніпро майнем мерщій.

Мазепа. Тут все одно що за Дніпро — безпечно від погоні... Йди до коней Орлик, а я тут відпочну... Мені на цьому місці хочеться посидіти одному в останній раз.

Орлик. Добре, йду! (Пійшов).

Мазепа. Утомився... Мозок неначе рветься на шматки... Одна, ще дві хвилини і я тікати повинен!... Як швидко все перемінилось, людське життя і смерть були в моїх руках... Вчора власною рукою я керував своїм народом, сьогодні-ж зіставсь один, між ворогами, — чужий всім... Склоняю сиву голову свою перед могучим правом рока і тікаю! Гетьман Іван Мазепа, тікає з України, шукати помочи у Султана!... О, небеса! Я прогнівив вас в край — проливши кров невинну Кочубея... Згинь, згинь!... Я зараз бачив Кочубея, в руках держав він голову свою, а з очей крівавi сльози

падали на землю... Невідомий раніше страх опанував мною... Знов!... Трупи кругом!... Іскра, Кочубей!... Згиньте мертвеці!... Я чую гомін, тут люди є. (Ховаєть ся).

Я В А VII.

Виходить Василь, (виносить Марію.

Василь. (Положивши Марію). Утопилась.. Заснула вічном сном — нещастная моя голубка, жертва гетьмана лихого, проклятого і Богом і людьми! Деж ти тепер харцизе. Не вже живеш і жити будеш.

Мазепа. (Виходить з схованки). Я тут!

Я В А VIII.

Виходить Орлик (ховаєть ся за дерево).

Василь. Гетьман!... Чи злий дух в його личині?

Мазепа. Я, гетьман, хіба не бачиш ти?...

Василь. Ти сатано! Обороняй ся харцизе, коли в руці свій тримати шоблю зможеш. — (Нападає шаблею).

Орлик. (З за дерева стріляє, Василь падає,

підбіга до Мазепи). Ходім мерщій, там нас ждуть.

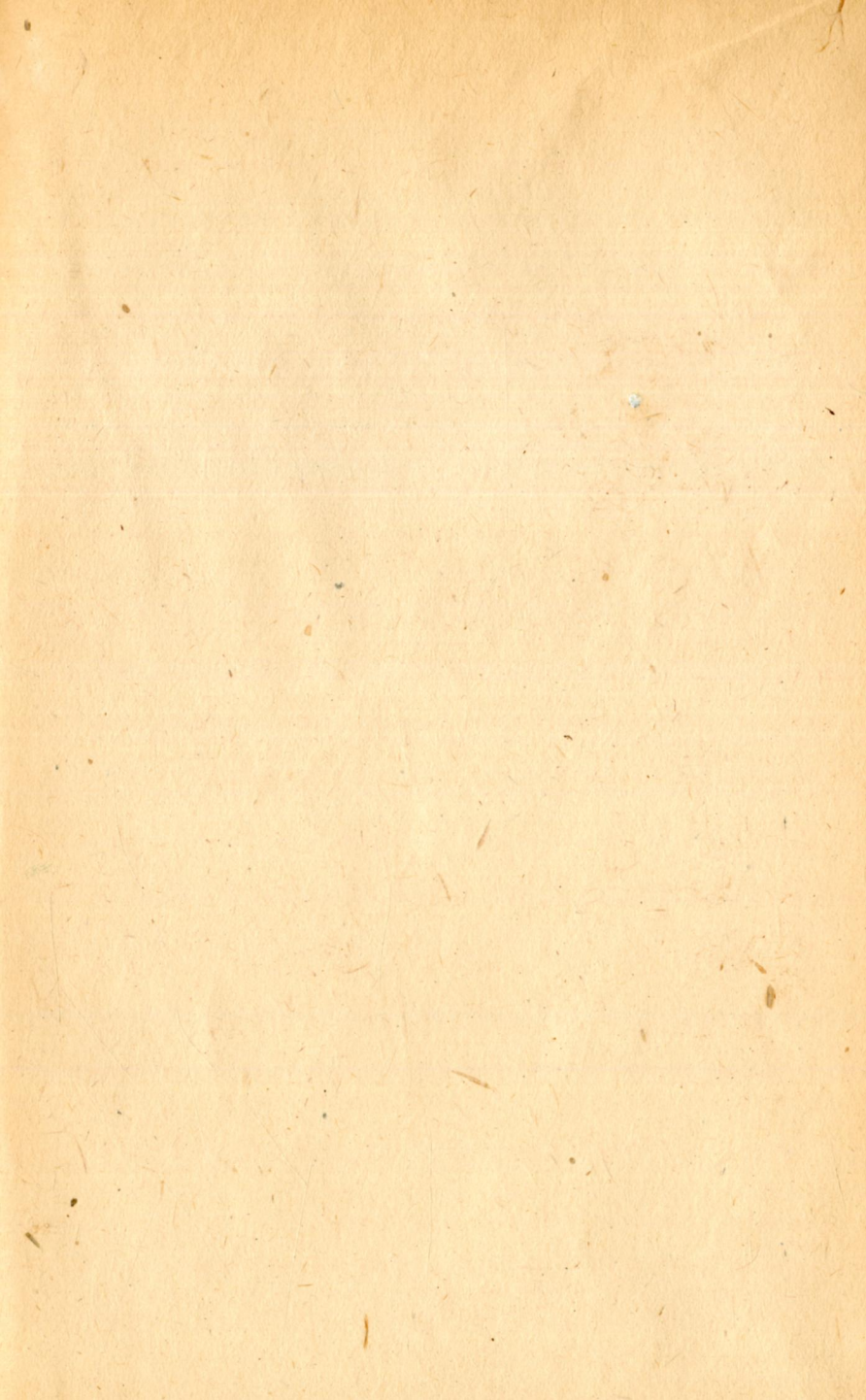
Мазепа. Стій, се Незбієнко, коханець Марії, я пізнав. На поєдинок смертний він право має, за ним зістав ся вистріл, він ще живий!.. Встань чесний лицар і стріляй, я жду судьби своєї приговора.

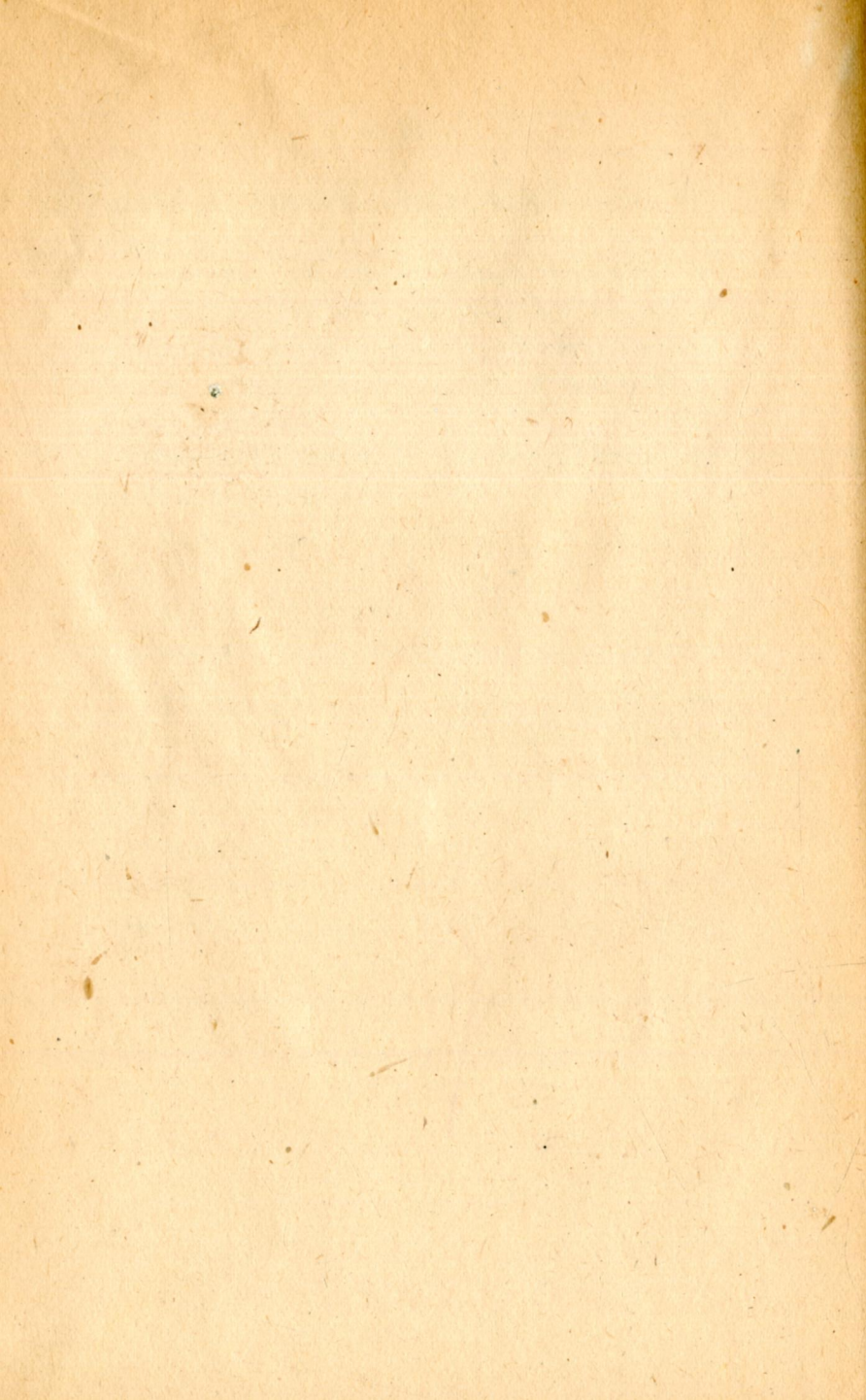
Орлик. Схаменіть ся, тікаймо! Не впору лицарство показувати!...

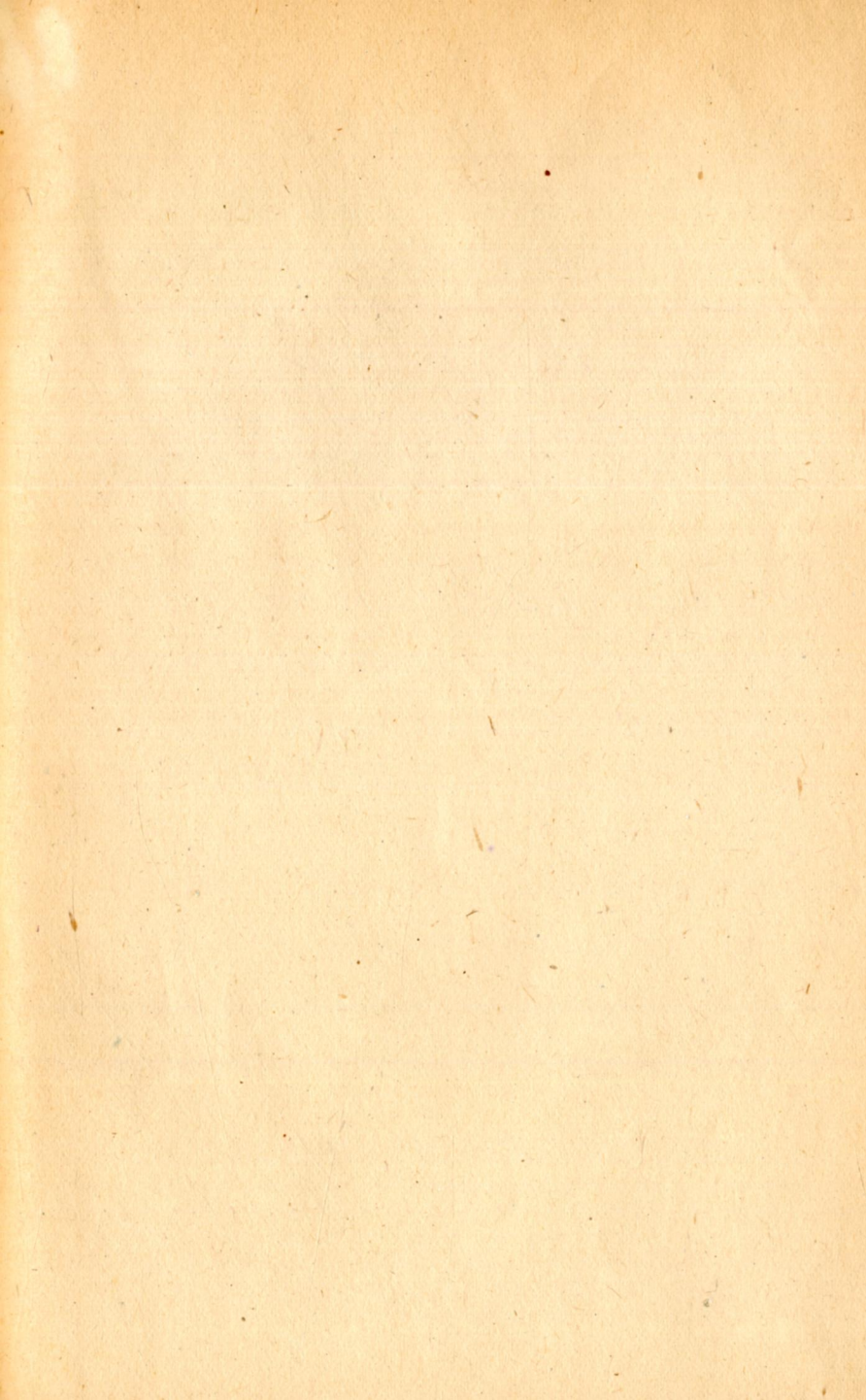
Мазепа. Проч! (до Василя). Я жду, стріляй!

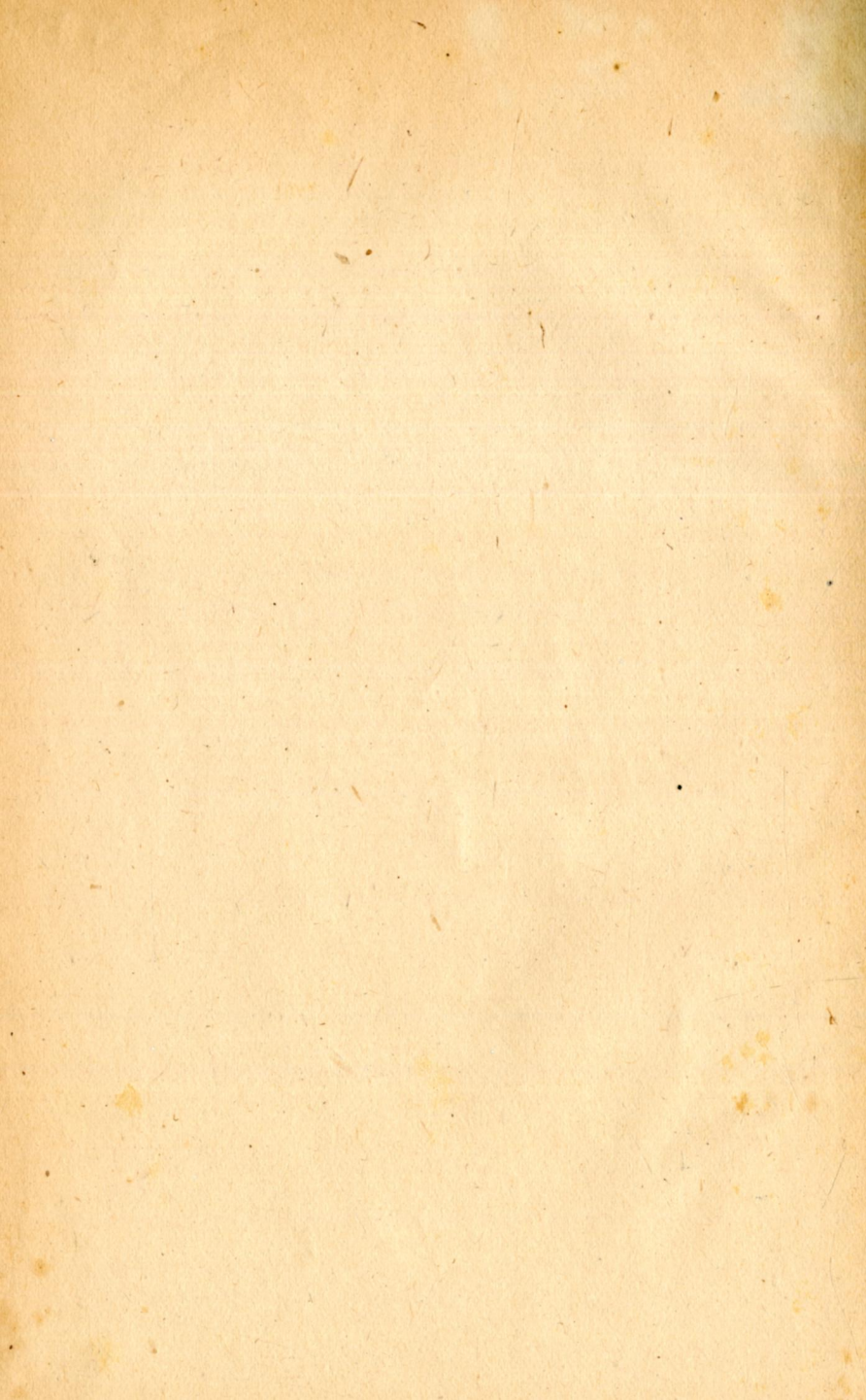
Василь. (Підводить ся). Не маю сили, в очах темніє... (Осічка, пістоль падає з рук.)

Мазепа. Орлик, я живий! О, жите моє потрібне ще коли судьба його хранить. (Падає на коліна перед Марією). Прощай Маріє, прости! Не смерті, а щастя я тобі бажав! (Пальба). — Нас женуть! Погонь близько! О, вперед мій Орлик! З безчестям тікаємо звідсіль, а з славою повернемось сюди! (Тікають.— Бійка, пальба).

60 K

И 58.734

ТЕАТРАЛЬНІ ТВОРИ.

Американець, веселий образ в 3 діях	15	цнт.
Американський шляхтич образець в 3 діях	30	"
Блудний син, образ в 4 діях	25	"
Бондарівна, драма в 4 діях, а 5 відслонах	20	"
Верховищі, драма в 3 діях,	30	"
Вихованець, комедія в 3 діях	25	"
В неволі темноти, комедія в 3 діях	25	"
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5 діях...	40	"
Два домики і одна фіртка, комедія в 1 дії	15	"
Душогубка, драма в 4 діях	30	"
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях	50	"
За Немань іду, оперета в 4 діях,	20	"
Запорожський плач, комедійно-опера в 3 діях,	20	"
Зоря нового життя, комедія в 4 діях	30	"
Іцко Сват, комедія в 1 дії	10	"
Капраль Тимко, мелодрама в 5 діях	20	"
Мазепа, драма в 5 діях,	35	"
Манігула, комедія в 1 дії	15	"
Мати наймичка, драма в 4 діях	25	"
Мужики аристократи народний образ в 2 діях	15	"
На відпуст до Києва, комедія в 3 діях	30	"
Наймичка, драма в 5 діях	35	"
Наташка Полтавка, комедійно-опера в 2 діях	20	"
На тихі води, на ясні зори, сцен. образок в 4 діях	25	"
Невольник, драма в 5 діях	15	"
Недолюдки, бувальщина в 3 діях,	30	"
Не клени, образ в 1 дії	10	"
Панна Штукарка, комедія в 3 діях	30	"
Підіряни, мелодрама в 3 діях	50	"
Пімста Жидівки, драма в 5 діях,	40	"
По ревізії, етюд в 1 дії	20	"
Простак, комедія в 1 дії	20	"
Соколик, комедія в 4 діях	35	"
Страйк сценічний образ в 3 діях	20	"
Сьвідки, комедія в 1 дії,	15	"
Герновий вінок, або жертви париану драма в 4 діях. ..	50	"
Украдене щастя, драма в 5 діях	25	"
Гмара, драма в 4 діях	50	"
Хто вище, драма в 3 діях	15	"
Парищині черевички, комедія в 5 діях	25	"

Всі замовлення посилайте на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

Im. V. Shchyomenko

163 East 4th Street

New York

658526

И 58.734

82